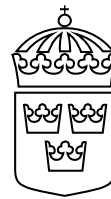

Regeringens proposition

2021/22:193

Tillfälligt omhändertagande av villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda

Prop.
2021/22:193

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 17 mars 2022

Magdalena Andersson

Morgan Johansson
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Genom ny lagstiftning har Kriminalvården getts ökade möjligheter att vidta kontroll- och stödåtgärder avseende villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda och att kontrollera dem med elektronisk övervakning. Det ger även ökade möjligheter att upptäcka när den som blivit villkorligt frigiven eller dömd till skyddstillsyn missköter verkställigheten.

Det är viktigt att Kriminalvården snabbt kan vidta åtgärder vid konstaterad misskötsamhet för att minska risken för att den dömda begår nya brott och för att kunna verka för hans eller hennes anpassning i samhället. Regeringen föreslår därför att Kriminalvården ska ges rätt att fatta beslut om att tillfälligt omhänderta den som bryter mot de villkor som gäller under villkorlig frigivning eller efter en dom på skyddstillsyn. Kriminalvårdens beslut ska gälla omedelbart och övervakningsnämnden ska senast dagen därpå pröva om beslutet ska fortsätta att gälla. För att säkerställa en snabb prövning hos övervakningsnämnden även under helger görs också ett tillägg i lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 2022.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i brottsbalken.....	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid.....	7
2.3	Förslag till lag om ändring i häkteslagen (2010:611).....	8
2.4	Förslag till lag om ändring i strafftidslagen (2018:1251).....	9
3	Ärendet och dess beredning	10
4	Tillfälligt omhändertagande av villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda	11
4.1	Ett omhändertagande kan bli aktuellt vid misskötsamhet	11
4.2	Kriminalvården ges rätt att besluta om tillfälligt omhändertagande	13
5	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	21
6	Konsekvenser.....	21
7	Författningskommentar.....	22
7.1	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken.....	22
7.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid.....	25
7.3	Förslaget till lag om ändring i häkteslagen (2010:611).....	25
7.4	Förslaget till lag om ändring i strafftidslagen (2018:1251).....	26
Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian Tillfälligt omhändertagande av villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda	27
Bilaga 2	Promemorians lagförslag.....	28
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	30
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	31
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	37
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 mars 2022	39

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2021/22:193

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i häkteslagen (2010:611).
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i strafftidslagen (2018:1251).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 22 §, 28 kap. 11 § och 38 kap. 6, 8 och 9 §§ brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

22 §¹

Uppkommer fråga om att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att vidta annan åtgärd som avses i 19 § eller åtgärd för att den frigivne ska underkasta sig vård eller behandling, eller har den frigivne undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden, om omständigheterna föranleder det, besluta att den frigivne på lämpligt sätt ska omhändertas tills vidare. Ett sådant beslut ska omprövas så ofta det finns anledning till det.

Uppkommer fråga om att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att vidta *en* annan åtgärd som avses i 19 § eller *en* åtgärd för att den frigivne ska underkasta sig vård eller behandling, eller har den frigivne undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden, om omständigheterna föranleder det, besluta att den frigivne på lämpligt sätt ska omhändertas tills vidare. Ett sådant beslut ska omprövas så ofta det finns anledning till det.

Under de förutsättningar som anges i första stycket får Kriminalvården besluta att tillfälligt omhänderta den frigivne. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart och ska omprövas om det finns anledning till det. Övervakningsnämnden ska senast dagen därpå pröva om beslutet ska fortsätta att gälla. Om nämnden inte fastställer beslutet inom den tiden, upphör det att gälla.

Ett omhändertagande får inte pågå längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får ett nytt beslut fattas om att den frigivne ska vara omhändertagen ytterligare högst en vecka. Ett omhändertagande får inte pågå efter prövotidens utgång.

28 kap.

11 §²

Uppkommer fråga om att undandröja skyddstillsynen eller att vidta åtgärd som avses i 7 § eller åtgärd för att den dömde *skall* underkasta sig vård eller behandling, eller har den dömde undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden eller domstol *vid vilken föres* talan enligt 8 §, om omständigheterna föranleder det, *förordna* att den dömde *skall* på lämpligt sätt omhändertas *i avvaktan på vidare förordande*. Ett sådant beslut *skall* omprövas så ofta anledning till det *föreligger*.

Den som sålunda omhändertas får inte *kvarhållas* längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får *dock genom* nytt beslut *förordnas* att *han skall* *kvarhållas* ytterligare högst en vecka.

Är den dömde omhändertagen när domstolen meddelar beslut att skyddstillsynen *skall* undandröjas, får *den förordna* att *han skall* vara omhändertagen till dess beslutet *vinner laga kraft*.

Efter prövotidens utgång *får den omhändertagne* inte *kvarhållas*.

Uppkommer fråga om att undandröja skyddstillsynen eller att vidta *en* åtgärd som avses i 7 § eller *en* åtgärd för att den dömde *ska* underkasta sig vård eller behandling, eller har den dömde undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden eller *den* domstol *där* talan enligt 8 § *förs*, om omständigheterna föranleder det, *besluta* att den dömde på lämpligt sätt *ska* omhändertas *tills vidare*. Ett sådant beslut *ska* omprövas så ofta *det finns* anledning till det.

Under de förutsättningar som anges i första stycket får Kriminalvården besluta att tillfälligt omhänderta den dömde. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart och ska omprövas om det finns anledning till det. Övervakningsnämnden ska senast dagen därpå pröva om beslutet ska fortsätta att gälla. Om nämnden inte fastställer beslutet inom den tiden, upphör det att gälla.

Ett omhändertagande får inte *pågå* längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får *ett* nytt beslut *fattas* om att *den dömde ska* vara omhändertagen ytterligare högst en vecka.

Är den dömde omhändertagen när domstolen meddelar beslut att skyddstillsynen *ska* undandröjas, får *domstolen besluta* att *den dömde ska* vara omhändertagen till dess beslutet *får laga kraft*.

Ett omhändertagande får inte *pågå* efter prövotidens utgång.

² Senaste lydelse 1987:761.

38 kap.6 §³

Nämndemän ska delta när en tingsrätt avgör en fråga som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 8 §. Detsamma ska gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 4 §, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 5 §.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket eller 28 kap. 11 § första och *andra* styckena, är en tingsrätt domför med en lagfaren domare.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket eller 28 kap. 11 § första och *tredje* styckena, är en tingsrätt domför med en lagfaren domare.

8 §⁴

I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 6 § andra stycket ska tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär denne att bli hörd muntligen, ska han eller hon ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 8 § ska den dömde ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

En åtgärd enligt 28 kap. 11 § första och *andra* styckena får beslutas utan att den dömde ges tillfälle att yttra sig.

En åtgärd enligt 28 kap. 11 § första och *tredje* styckena får beslutas utan att den dömde ges tillfälle att yttra sig.

9 §⁵

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och *andra* styckena eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 8 § gäller omedelbart, om inte något annat beslutas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 5 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och *tredje* styckena eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 8 § gäller omedelbart, om inte något annat beslutas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 5 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2022.

³ Senaste lydelse 2016:491.

⁴ Senaste lydelse 2016:491.

⁵ Senaste lydelse 2016:491.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid

Prop. 2021/22:193

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Infaller den tid, då enligt lag eller särskild författning en åtgärd senast ska vidtas, på en söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, får åtgärden vidtas nästa vardag.

Första stycket gäller inte i fråga om

1. de frister för häktningsframställning och häktningsförhandling som anges i 24 kap. 12 och 13 §§, 17 § fjärde stycket och 19 § rättegångsbalken, *och*

2. den frist för sammanträde som anges i 19 § andra stycket lagen (1988:688) om kontaktförbud och som gäller

a) i ärende om kontaktförbud avseende gemensam bostad, och

b) i ärende om förbud enligt 3 kap. 5 § första stycket 2 lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder.

1. de frister för häktningsframställning och häktningsförhandling som anges i 24 kap. 12 och 13 §§, 17 § fjärde stycket och 19 § rättegångsbalken,

2. den frist för sammanträde som anges i 19 § andra stycket lagen (1988:688) om kontaktförbud och som gäller a) i ärende om kontaktförbud avseende gemensam bostad, och b) i ärende om förbud enligt 3 kap. 5 § första stycket 2 lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, *och*

3. den frist för övervakningsnämndens prövning av Kriminalvårdens beslut om tillfälligt omhändertagande som anges i 26 kap. 22 § och 28 kap. 11 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2022.

¹ Senaste lydelse 2015:643.

2.3 Förslag till lag om ändring i häkteslagen (2010:611)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 § häkteslagen (2010:611) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Denna lag gäller den som är

1. häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott,
2. häktad av annan anledning än misstanke om brott,
3. intagen i ett häkte eller en polisarrest i avvaktan på att han eller hon ska förpassas till en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem,
4. tillfälligt placerad i ett häkte med stöd av fängelselagen (2010:610),
eller

5. omhändertagen enligt 28 kap. 11 § *tredje* stycket brottsbalken i avvaktan på att ett beslut om undanröjande av skyddstillsyn *vinner* laga kraft.

5. omhändertagen enligt 28 kap. 11 § *fjärde* stycket brottsbalken i avvaktan på att ett beslut om undanröjande av skyddstillsyn *får* laga kraft.

Första stycket 1 gäller inte den som är gripen enligt 35 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2022.

2.4 Förslag till lag om ändring i strafftidslagen (2018:1251)

Prop. 2021/22:193

Härigenom föreskrivs att 8 och 17 §§ strafftidslagen (2018:1251) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Om en dömd är häktad, omhändertagen enligt 26 kap. 22 § *första stycket* eller 28 kap. 11 § *första eller tredje stycket* brottsbalken eller intagen i kriminalvårdsanstalt för verkställighet i ett annat mål när fängelsestraffet är verkställbart, ska verkställigheten påbörjas omedelbart där han eller hon förvaras.

Om den dömd inte förvaras i kriminalvårdsanstalt när verkställigheten enligt första stycket påbörjas och inte heller samtidigt är häktad eller omhändertagen enligt 26 kap. 22 § *första stycket* eller 28 kap. 11 § *första eller tredje stycket* brottsbalken i ett annat mål, ska han eller hon överföras till kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet.

Om en dömd är häktad, omhändertagen enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 11 § brottsbalken eller intagen i kriminalvårdsanstalt för verkställighet i ett annat mål när fängelsestraffet är verkställbart, ska verkställigheten påbörjas omedelbart där han eller hon förvaras.

Om den dömd inte förvaras i kriminalvårdsanstalt när verkställigheten enligt första stycket påbörjas och inte heller samtidigt är häktad eller omhändertagen enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 11 § brottsbalken i ett annat mål, ska han eller hon överföras till kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet.

17 §

Om inte annat framgår av särskilda bestämmelser ska strafftiden beräknas från och med den dag fängelsestraffet är verkställbart och

1. den dömd av den anledningen berövas friheten, eller

2. den dömd berövas friheten eller redan är berövad friheten som häktad eller omhändertagen enligt 26 kap. 22 § *första stycket* eller 28 kap. 11 § *första eller tredje stycket* brottsbalken.

2. den dömd berövas friheten eller redan är berövad friheten som häktad eller omhändertagen enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 11 § brottsbalken.

Strafftiden ska beräknas till och med den dag den dömd blir frigiven.

Om ett fängelsestraff redan har avtjänats före den dag som avses i första stycket, ska tidpunkten för strafftidens början i stället anses vara den dag domen eller beslutet i den del som avser fängelsestraff fått laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2022.

3 Ärendet och dess beredning

Sedan den 1 juli 2020 är det Kriminalvården som, i stället för övervakningsnämnden, beslutar om övervakning, särskilda föreskrifter, elektronisk övervakning och varning för dem som blivit villkorligt frigivna från ett fängelsestraff (prop. 2018/19:77 Förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning). Den 1 maj 2021 trädde ny lagstiftning i kraft som bl.a. innebär att rätten att besluta om övervakning, särskilda föreskrifter, elektronisk övervakning och åtgärder vid misskötsamhet avseende dem som har dömts till skyddstillsyn också förs över från övervakningsnämnden till Kriminalvården (prop. 2020/21:85 Utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda).

Inom ramen för det senare lagstiftningsärendet framförde Kriminalvården i sitt remissvar att myndigheten, för att möjliggöra en snabb reaktion med reella möjligheter att vidta lämpliga åtgärder vid misskötsamhet, även måste få möjlighet att besluta om omhändertagande eller att övervakningsnämnden måste finnas tillgänglig dygnet runt för att kunna fatta sådana beslut (Ju2020/00923).

Något beredningsunderlag för att ge Kriminalvården möjlighet att fatta beslut om omhändertagande fanns dock inte i det lagstiftningsärendet. Det föreslogs därför inte någon ändring i bestämmelserna om omhändertagande, men konstaterades att det kan finnas anledning att återkomma till den frågan i ett annat sammanhang. Därefter togs det inom Justitiedepartementet fram en promemoria som remitterades (Ju2021/03135). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1* och dess lagförslag i *bilaga 2*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (Ju2021/03135). I denna proposition behandlas promemorians lagförslag.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 17 februari 2022 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som framgår av *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 4.2. I förhållande till lagrådsremissen har vissa språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

4 Tillfälligt omhändertagande av villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda

4.1 Ett omhändertagande kan bli aktuellt vid misskötsamhet

Särskilda krav på skötsamhet

Regler om vad som gäller för den som blivit villkorligt frigiven från ett fängelsestraff finns huvudsakligen i 26 kap. brottsbalken medan regler om vad som gäller för den som blivit dömd till skyddstillsyn huvudsakligen finns i 28 kap. brottsbalken.

Vid villkorlig frigivning och vid skyddstillsyn gäller en prøvotid och det finns krav på skötsamhet (26 kap. 10 och 11 §§ och 28 kap. 4 och 6 §§ brottsbalken). Den som blivit villkorligt frigiven ska ställas under övervakning om det behövs för att minska risken att han eller hon begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället (26 kap. 12–15 §§ brottsbalken). Den som blivit dömd till skyddstillsyn ställs under övervakning med skyldighet att hålla kontakt med Kriminalvården (28 kap. 5 och 6 §§ brottsbalken).

Om det behövs för att minska risken för att den dömda begår nya brott eller för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården besluta om särskilda föreskrifter som ska följas av den övervakade (26 kap. 16 § brottsbalken). En särskild föreskrift får enligt bestämmelsens andra stycke avse på vilket sätt och i vilken omfattning den övervakade ska hålla kontakt med övervakaren eller Kriminalvården (punkt 1), en skyldighet för den övervakade att lämna underrättelse till övervakaren eller Kriminalvården om att han eller hon uteblivit från arbetsplats, skola eller liknande (punkt 2), deltagande i återfallsförebyggande eller missbruksrelaterad programverksamhet (punkt 3), missbruksvård, psykiatrisk vård eller annan behandling (punkt 4), arbete, utbildning eller annan sysselsättning (punkt 5), kontrollerat boende eller andra anvisningar om boendet (punkt 6), vistelseort eller andra anvisningar om på vilka platser eller inom vilka områden den dömda ska vistas eller inte får vistas (punkt 7) eller skyldighet att lämna vissa prover för kontroll av bl.a. nykterhet (punkt 8). Om det behövs för att kontrollera att en föreskrift följs, får Kriminalvården besluta om elektronisk övervakning (26 kap. 17 § och 28 kap. 6 § brottsbalken).

Omhändertagande av den som blivit villkorligt frigiven

Åtgärder vid misskötsamhet för villkorligt frigivna finns i 26 kap. 19 § brottsbalken. Om den som blivit villkorligt frigiven bryter mot föreskrifter eller anvisningar om vad som i övrigt ska gälla för övervakningen, får Kriminalvården ändra formerna för övervakningen, ändra eller ge nya föreskrifter och besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera att en föreskrift följs (26 kap. 18 § första stycket brottsbalken). Om det inte är tillräckligt, får Kriminalvården besluta att den villkorligt frigivne ska få en varning (första stycket).

Om en överträdelse är allvarlig och det kan antas att den villkorligt frigivne inte kommer att rätta sig genom en sådan åtgärd som Kriminalvården kan besluta om, kan övervakningsnämnden förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad till en tid om högst 90 dagar varje gång. Om det är tillräckligt, får övervakningsnämnden i stället besluta om en mindre ingripande påföljd, som en varning eller ändrade eller nya föreskrifter (andra och tredje styckena).

Övervakningsnämnden kan i vissa situationer besluta att den som blivit villkorligt frigiven ska omhändertas (26 kap. 22 § brottsbalken). Ett omhändertagande får ske om det uppkommer en fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet, åtgärder vid misskötsamhet eller åtgärder för att den villkorligt frigivne ska underkasta sig vård eller behandling. En person som är villkorligt frigiven får också omhändertas om han eller hon har undandragit sig övervakningen. Ett beslut om omhändertagande ska omprövas så ofta det finns anledning till det (första stycket). Omhändertagandet får som huvudregel inte pågå längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får det dock fattas ett nytt beslut om att den omhändertagne ska vara omhändertagen i ytterligare en vecka. Ett omhändertagande får dock inte pågå efter prövotidens utgång (andra stycket).

Ett omhändertagande är inte tänkt att vara en sanktion mot misskötsamhet. Om den frigivne undandragit sig övervakningen, kan ett omhändertagande ske i syfte att utreda hans eller hennes aktuella förhållanden. Som ett annat exempel på när ett omhändertagande kan vara den lämpligaste åtgärden anges i förarbetena att den dömdes till följd av alkohol- eller narkotikamissbruk hamnat i en situation som han eller hon inte själv förmodar klara upp (prop. 1982/83:85 s. 129–130).

Övervakningsnämndens beslut om omhändertagande kan överklagas till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden ligger (37 kap. 11 § brottsbalken). Övervakningsnämndens beslut om omhändertagande gäller omedelbart om inte något annat beslutas (37 kap. 10 § brottsbalken).

Omhändertagande av den som dömts till skyddstillsyn

Om den som dömts till skyddstillsyn bryter mot vad som gäller för honom eller henne till följd av domen på skyddstillsyn, får Kriminalvården ändra formerna för övervakningen (28 kap. 7 § brottsbalken) eller ändra eller ge nya föreskrifter (26 kap. 18 § första stycket brottsbalken). Om en sådan åtgärd inte är tillräcklig, får Kriminalvården besluta att den skyddstillsynsdömda ska få en varning (första stycket). En sådan åtgärd får inte beslutas efter prövotidens utgång (andra stycket).

Om den skyddstillsynsdömda på ett allvarligt sätt har brutit mot vad som gäller för honom eller henne och det kan antas att han eller hon inte kommer att rätta sig genom någon sådan åtgärd som Kriminalvården kan vidta, ska myndigheten begära att åklagare för talan om att skyddstillsynen ska undanröjas. En åklagare får också självmant väcka talan om undanröjande om det handlar om allvarlig misskötsamhet vid s.k. kontraktsvård (28 kap. 8 § brottsbalken).

Regler om omhändertagande av skyddstillsynsdömda finns i 28 kap. 6 c och 11 §§ brottsbalken. Rätten kan i samband med en dom på skyddstillsyn med kontraktsvård besluta om omhändertagande av en häktad person till dess att han eller hon kan överföras till det behandlingshem eller den

vårdgivare som anges i behandlingsplanen (28 kap. 6 c § brottsbalken). Övervakningsnämnden kan omhänderta en skyddstillsynsdömd i de fall det uppkommer fråga om att undanröja en dom på skyddstillsyn, åtgärder med anledning av misskötsamhet eller åtgärder för att den dömd ska underkasta sig vård eller behandling (28 kap. 11 § brottsbalken). En skyddstillsynsdömd får också omhändertas om han eller hon har undandragit sig övervakningen. Om åklagaren väckt talan om undanröjande av skyddstillsynen, får även rätten besluta om omhändertagande. Ett beslut om omhändertagande ska omprövas så ofta det finns anledning till det (första stycket). Omhändertagande får som huvudregel inte pågå längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får det dock fattas ett nytt beslut om att den omhändertagne ska vara omhändertagen i ytterligare en vecka (andra stycket). För det fall att den dömd är omhändertagen när domstolen meddelar beslut om att skyddstillsynen ska undanröjas, får domstolen besluta att han eller hon ska vara fortsatt omhändertagen till dess att beslutet om undanröjande vinner laga kraft (tredje stycket). Ett omhändertagande får dock inte pågå efter prövotidens utgång (fjärde stycket).

Övervakningsnämndens beslut om omhändertagande gäller omedelbart om inte något annat beslutas och det kan överklagas till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden ligger (37 kap. 10 och 11 §§ brottsbalken).

Handräckning för omhändertagande

Polismyndigheten ska lämna domstolar, övervakningsnämnder och Kriminalvården handräckning för den dömdes inställelse i mål eller ärenden enligt brottsbalken eller för omhändertagande (38 kap. 12 § brottsbalken). Kriminalvården har alltså rätt att låta Polismyndigheten hämta en klient för att vidta åtgärder vid misskötsamhet. Hämningsrätten bör enligt förarbetena nyttjas restriktivt men kunna användas dels för att skaffa underlag för vilka åtgärder som bör vidtas, dels inom ramen för Kriminalvårdens allmänna uppgift att hålla sig underrättad om den dömdes livsföring när påföljden verkställs utanför anstalt (NJA II 1983 s. 241). Hämningsrätten ger dock ingen möjlighet för Kriminalvården att med tvång hålla kvar den som hämtats. En sådan möjlighet kräver att övervakningsnämnden fattat ett beslut om omhändertagande.

4.2 Kriminalvården ges rätt att besluta om tillfälligt omhändertagande

Regeringens förslag: Kriminalvården ges rätt att tillfälligt omhänderta den som blivit villkorligt frigiven eller dömts till skyddstillsyn, om förutsättningarna för att övervakningsnämnden ska kunna besluta om ett omhändertagande är uppfyllda.

Kriminalvårdens beslut ska gälla omedelbart och omprövas om det finns anledning till det. Övervakningsnämnden ska senast dagen därpå, oavsett om det är vardag eller helgdag, pröva om beslutet ska fortsätta att gälla. Om nämnden inte fastställer beslutet inom den tiden, ska det upphöra att gälla.

Vissa följdåtgärder görs också.

Promemorians förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. I promemorian föreslås inte att Kriminalvårdens beslut ska omprövas om det finns anledning till det eller att det, vad gäller fristen för övervakningsnämndens prövning, ska införas ett undantag från möjligheten att vidta åtgärden nästa vardag. Promemorian innehåller inte heller några förslag till andra följdändringar.

Remissinstanserna: Den största delen av remissinstanserna tillstyrker eller har inte några synpunkter på förslaget, däribland *Barnombuds- mannen*, *Brottsofferjouren*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Justitiekanslern*, *Polismyndigheten*, *Riksdagens ombudsmän*, *Varbergs tingsrätt*, *Åklagar- myndigheten* och *Ångermanlands tingsrätt*. *Kriminalvården* ser positivt på förslaget och framhåller att det framför allt möjliggör ett snabbt återupp- rättande av övervakningen när det gäller klienter som undandrar sig över- vakning genom att avlägsna eller på annat sätt manipulera utrustning så att en pågående elektronisk övervakning avbryts. Förslaget kan också bli sär- skilt betydelsefullt för personer som dömts till skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård, och som avviker från behandlings- hemmet, eftersom det är angeläget att dessa personer snabbt omhändertas då de till följd av sitt missbruk riskerar att hamna i en situation som de inte själva förmår att klara upp. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län*, som till- styrker förslaget med viss reservation, pekar på att personer som återfaller i brott står för en relativt stor andel av den totala brottsligheten och att vissa av dessa brott kan förebyggas genom ett tillfälligt omhändertagande. *Över- vakningsnämnden i Västerås* ifrågasätter lämpligheten i att ge Kriminal- vården en så omfattande möjlighet att fatta beslut om tillfälliga omhänder- taganden.

Vad gäller utformningen av förslaget anser *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)*, *Malmö tingsrätt* och *Svea hovrätt* att Kriminalvårdens rätt att besluta om tillfälligt omhändertagande bör begränsas till tillfällena när övervakningsnämnden inte är tillgänglig. *Övervakningsnämnden i Västerås* anser att ett alternativ kan vara att inskränka Kriminalvårdens möjlighet att fatta beslut till att avse vissa typer av åtgärder som kräver en skyndsam handläggning, exempelvis när den dömde har tagit av sig en fotboja. *Kriminalvården* efterfrågar förtydliganden av när ett beslut om tillfälligt omhändertagande som inte har fastställts upphör att gälla och förutsättningar respektive ansvar för att häva tillfälliga och fastställda beslut om omhändertaganden som inte längre behövs. *Svea hovrätt* och *Malmö tingsrätt* föreslår att tidsfristen för överprövning förtydligas genom att det i lagtext anges att en överprövning ska ske inom 24 timmar från Kriminalvårdens beslut. *Övervakningsnämnden i Falun* ifrågasätter att beslut om tillfälligt omhändertagande ska omprövas av en övervaknings- nämnd. *Övervakningsnämnden i Göteborg* anser att möjligheten att fatta ett s.k. ordförandebeslut gör det möjligt att genomföra omprövningen inom fristen och att det är acceptabelt att omprövningsbeslut i stor omfattning fattas genom ordförandebeslut.

När det gäller beslutsfattandet understryker *Sveriges advokatsamfund* betydelsen av de grundläggande principerna om likabehandling, förutse- barhet och proportionalitet. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* pekar på att det krävs beslutsfattare med rätt kompetens, att barn bara bör om- händertas som en sista utväg och att den som blir tillfälligt omhändertagen ska underrättas om skälen för detta på ett språk som han eller hon förstår.

Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare framhåller vikten av informationstillfällen gällande tillfälligt omhändertagande eftersom samverkan mellan myndigheter, klienter och den frivilliga samhällsarbetare kan förstärkas om alla förstår skälen till ett tillfälligt omhändertagande.

Skälen för regeringens förslag

Återfall i brottslighet under verkställighet av påföljd

En stor del av dagens brottslighet begås av personer som tidigare har dömts för brott. Ett effektivt återfallsförebyggande arbete är därför centralt för att minska brottsligheten. Som anges i propositionerna Förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning (prop. 2018/19:77 s. 26) och Utökade kontroll- och stödåtgärder avseende skyddstillsynsdömda (prop. 2020/21:85 s. 18) är det av flera skäl angeläget att det kan vidtas åtgärder för att minska risken för återfall i brottslighet. Redan en liten minskning av antalet återfall i brott har stor betydelse för brottsoffer och positiva effekter när det gäller samhällets kostnader.

I lagstiftningsärendet avseende villkorlig frigivning konstaterades att tiden efter villkorlig frigivning från ett fängelsestraff är särskilt känslig när det gäller risken för återfall i brott och att det därför fanns anledning att förstärka möjligheterna för Kriminalvården att vidta kontroll- och stödåtgärder för den kategorin av dömda (prop. 2018/19:77 s. 26).

Av dem som dömdes till skyddstillsyn som mest ingripande påföljd 2003–2013 hade ca 40 procent återfallit i brott efter ett år, drygt 50 procent efter två år och ca 60 procent efter tre år. Att en förhållandevis stor andel av dem som dömts till skyddstillsyn återfaller i brottslighet tyder enligt regeringen på att det finns ett behov av att stärka de återfallsförebyggande åtgärder som kan vidtas också under en skyddstillsyn (prop. 2020/21:85 s. 18).

Ny lagstiftning ger Kriminalvården ökade möjligheter att upptäcka misskötsamhet och ställer krav på att åtgärder kan vidtas snabbt

Kriminalvårdens möjligheter att arbeta återfallsförebyggande vid villkorlig frigivning och efter dom på skyddstillsyn har byggts ut i två steg. I det första steget gavs Kriminalvården möjlighet att använda elektronisk övervakning för att kontrollera att den som blivit villkorligt frigiven följer en föreskrift om t.ex. vistelse. Som ett andra steg infördes samma möjlighet för skyddstillsyndömda. I samma lagstiftningsärende förtydligades också att en föreskrift om vistelse kan användas för att föreskriva var den villkorligt frigivne eller skyddstillsynsdömde ska vistas eller inte får vistas under övervakningstiden. Vidare utökades möjligheten att använda elektronisk övervakning för att kontrollera att föreskrifter efterlevs.

En föreskrift om vistelse kan t.ex. användas för att hålla den dömda borta från en viss miljö i syfte att motverka återfall i brott gentemot en viss person. Föreskriftsmöjligheten kan också användas för att förhindra att den övervakade uppehåller sig i en kriminell miljö, t.ex. i en klubblokal, där han eller hon riskerar att utsättas för påverkan som är negativ för hans eller hennes anpassning i samhället (prop. 2020/21:85 s. 53).

Elektronisk övervakning ger Kriminalvården ökade möjligheter att upptäcka den som missköter sin verkställighet. Den möjligheten ställer i sin

tur krav på att Kriminalvården snabbt kan agera när misskötsamhet konstateras. Det gäller inte minst när den föreskrift som har beslutats avser ett förbud att vistas på en plats där det finns risk för återfall i brott mot en viss person och den elektroniska övervakningen indikerar att den dömde har begett sig till den platsen. Det är också betydelsefullt för den dömdes anpassning i samhället om en vårdinsats som den dömde har avbrutit snabbt kan komma igång igen.

I den mån den åtgärd som anses lämplig för att agera mot misskötsamheten helt ligger under Kriminalvårdens ansvar kan åtgärden vidtas mycket snabbt. Ofta kan det dock vara nödvändigt med ett omhändertagande för att avbryta misskötsamheten eller för att utreda behovet av ytterligare åtgärder. Som anges i avsnitt 4.1 kan syftet med ett omhändertagande t.ex. vara att utreda varför en villkorligt frigiven har undandragit sig övervakningen och hur hans eller hennes aktuella förhållanden ser ut. Det kan också vara ett sätt att återupprätta övervakningen, t.ex. av den som avlägsnat sin utrustning för elektronisk övervakning (fotboja). Ett omhändertagande kan också vara den lämpligaste åtgärden om den dömde till följd av alkohol- eller narkotikamissbruk har hamnat i en situation som han eller hon inte själv förmår klara upp (prop. 1982/83:85 s. 129–130).

Omhändertagande av den som är villkorligt frigiven eller verkställer en dom på skyddstillsyn beslutas i dag av övervakningsnämnden, normalt efter framställning från Kriminalvården. För skyddstillsynsdömda har även rätten möjlighet att besluta om omhändertagande om talan om undanröjande av påföljden har väckts av åklagare (26 kap. 22 § och 28 kap. 11 § brottsbalken).

Övervakningsnämndens möjlighet att fatta ett sådant beslut är dock begränsad till när nämnden eller dess ordförande är i tjänst och Kriminalvården har pekat på att myndigheten, för att möjliggöra en snabb reaktion med reella möjligheter att vidta lämpliga åtgärder vid misskötsamhet, även måste få möjlighet att besluta om omhändertagande eller att övervakningsnämnden måste finnas tillgänglig dygnet runt för att kunna fatta sådana beslut. Regeringen har tidigare konstaterat att det är mycket angeläget att det finns förutsättningar för en snabb och tydlig reaktion när ett brott mot villkoren för en frivårdspåföljd konstateras (prop. 2020/21:85 s. 43–44).

En rätt för Kriminalvården att besluta om tillfälliga omhändertaganden

Övervakning och kriminalvård i frihet bedrivs till stor del under ledning av Kriminalvården. Kriminalvården har också anförtrots alltmer beslutanderätt i angränsande frågor, bl.a. när det gäller misskötsamhet. Vad gäller villkorlig frigivning är det sedan den 1 juli 2020 Kriminalvården som fattar beslut i fråga om övervakning, särskilda föreskrifter, elektronisk övervakning och varning vid misskötsamhet. Sedan den 1 maj 2021 har Kriminalvården också rätt att besluta om övervakning, särskilda föreskrifter, elektronisk övervakning och åtgärder vid misskötsamhet för skyddstillsynsdömda.

Mot denna bakgrund föreslås i promemorian att Kriminalvården ska ges rätt att tillfälligt omhänderta den som blivit villkorligt frigiven eller dömts till skyddstillsyn, om förutsättningarna för att övervakningsnämnden ska kunna besluta om ett omhändertagande är uppfyllda. *Övervakningsnämnden i Västerås*, som ifrågasätter lämpligheten av en sådan ordning,

anser att beslut om frihetsberövanden i största möjliga mån bör beslutas av lagfarna domare. Regeringen konstaterar dock att Kriminalvården redan i dag fattar vissa liknande beslut. Enligt 14 § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll ska ett beslut om verkställighet utanför anstalt upphävas bl.a. om den dömde åsidosätter vad som åligger honom eller henne enligt den lagen eller enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av lagen och det som ligger honom eller henne till last inte är av mindre betydelse. Det är enligt 15 § samma lag övervakningsnämnden som, efter anmälan av Kriminalvården, prövar frågan om att upphäva beslut om verkställighet utanför anstalt. Om frågan om att upphäva ett beslut om verkställighet utanför anstalt uppkommer, får dock Kriminalvården bestämma att beslutet om verkställighet tills vidare inte ska gälla. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart och övervakningsnämnden ska senast dagen därpå pröva om det ska bestå.

Det är också Kriminalvården som har bäst kunskap om den dömde och om hans eller hennes aktuella förhållanden. Vad gäller de organisatoriska förutsättningarna så har Kriminalvården, till skillnad från övervakningsnämnderna, personal som är i tjänst dygnet runt. Kriminalvården har också vana att fatta brådskande beslut. Att ge Kriminalvården rätt att besluta om tillfälliga omhändertaganden bör därför inte heller medföra en ökad kostnad för myndigheten. *Kriminalvården* har särskilt pekat på att en sådan ordning skulle göra det möjligt för myndigheten att snabbt återupp-
rätta övervakningen av den som t.ex. avlägsnat sin utrustning för elektronisk övervakning (fotboja) och att agera när den som har kontraktsvård avviker från behandlingshemmet och t.ex. riskerar att återfalla i missbruk.

För regeringen är det av stor betydelse att Kriminalvården ges tillgång till de verktyg som myndigheten behöver för att kunna bedriva ett effektivt brottsförebyggande arbete. Myndigheten har redan i dag rätt att fatta liknande beslut. Mot den bakgrunden föreslår regeringen att Kriminalvården ska ges rätt att besluta att tillfälligt omhänderta en person som misskött sin verkställighet, om förutsättningarna för att övervakningsnämnden ska kunna besluta om ett omhändertagande är uppfyllda.

Lagrådet har ingen invändning mot förslaget som sådant men anser att det är bättre att stryka ordet tillfälligt i lagtexten, eftersom den aktuella formen av ingripande mot en villkorligt frigiven eller en skyddstillsynsdömd ofta har kallats för tillfälligt omhändertagande och det då skulle bli fråga om ett "tillfälligt tillfälligt omhändertagande". Regeringen konstaterar att lagtexten benämner ingripandet som "omhändertagande". Enligt regeringen är det en fördel att använda sig av en särskild benämning på det kortvariga omhändertagande som Kriminalvården kan besluta om. Det ger tydlighet och underlättar för Kriminalvården att kunna skilja på dessa begrepp vid handläggningen. Att ingripandemöjligheten benämnts tillfälligt omhändertagande i tidigare förarbeten bör inte leda till några oklarheter. Det finns därför inte skäl att frångå den utformning som föreslogs i lagrådsremissen. Förutsättningarna för tillfälligt omhändertagande

Möjligheten för Kriminalvården att besluta om tillfälligt omhändertagande ger förutsättningar för snabbare åtgärder mot sådan misskötsamhet som inträffar vid tidpunkter då övervakningsnämnden inte tjänstgör. I promemorian föreslås att det dock inte bör krävas att misskötsamheten inträffar

Prop. 2021/22:193 under sådan tid för att möjligheten att fatta beslut om tillfälligt omhändertagande ska kunna utnyttjas.

Lunds universitet (Juridiska fakulteten), Malmö tingsrätt och Svea hovrätt anser att Kriminalvårdens rätt att besluta om tillfälligt omhändertagande bör vara subsidiär i förhållande till övervakningsnämndens rätt att fatta ett sådant beslut. En sådan ordning skulle innebära att Kriminalvården inför varje beslut skulle behöva kontakta övervakningsnämnden för att ta reda på nämndens förutsättningar för att kunna fatta beslut i frågan. Enligt regeringen riskerar ett sådant krav att resultera i att Kriminalvården inte kan fatta ett snabbt beslut när det behövs, t.ex. när en person är på väg att lämna en anstalt eller ett frivårdskontor utan sådan elektronisk utrustning för övervakning (fotboja) som det har beslutats att han eller hon ska ha. Kriminalvården bör inte heller behöva göra någon prognos om hur stor tidsvinsten blir om ett tillfälligt beslut fattas i stället för att låta övervakningsnämnden pröva frågan.

Övervakningsnämnden i Västerås anser att ett alternativ kan vara att inskränka Kriminalvårdens möjlighet att fatta sådana beslut till att avse vissa typer av åtgärder som kräver en skyndsam handläggning, exempelvis när den dömden har tagit av sig en fotboja. En sådan ordning riskerar att leda till osäkerhet kring när Kriminalvården har rätt att fatta beslut om tillfälligt omhändertagande. Det finns inte heller något hinder emot att Kriminalvården i stället för att fatta ett beslut om tillfälligt omhändertagande låter övervakningsnämnden pröva frågan, på det sätt som gäller i dag. Inte heller betyder de förändringar som nu föreslås att det görs några inskränkningar i övervakningsnämndens eller domstolars möjlighet att fatta beslut om omhändertagande.

Som *Kriminalvården* framför finns det anledning att förtydliga att även Kriminalvården har möjlighet att ompröva ett beslut om tillfälligt omhändertagande. Det bör göras genom ett tillägg som anger att Kriminalvården ska ompröva ett beslut om tillfälligt omhändertagande om det finns anledning till det. När övervakningsnämnden har fastställt ett sådant beslut bör det dock vara nämnden som ansvarar för sådan omprövning, vilket framgår av befintlig lagtext (26 kap. 22 § första stycket och 28 kap. 11 § första stycket brottsbalken).

Vem inom myndigheten som bör fatta beslut om tillfälligt omhändertagande bör inte framgå av lag. Det är dock, i linje med de synpunkter som *Sveriges advokatsamfund* och *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* lämnar, väsentligt att det finns rutiner för beslutsfattandet, att de personer som ska fatta besluten har den kompetens som krävs och att beslut förmedlas på korrekt sätt. En förutsättning för effektiv samverkan mellan myndigheter, klienter och frivilliga samhällsarbetare är att t.ex. biträdande övervakare har tillräcklig kunskap om systemet med tillfälliga omhändertaganden, vilket framhålls av *Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare*.

Övervakningsnämndens prövning av ett beslut om tillfälligt omhändertagande

Senast dagen efter Kriminalvårdens beslut om tillfälligt omhändertagande bör övervakningsnämnden pröva om beslutet ska fortsätta att gälla. En sådan ordning följer den sedan tidigare etablerade ordningen som innebär att uppgiften att beslut om omhändertagande ska falla på övervaknings-

nämnden (se t.ex. prop. 2009/10:135 s. 101). Om nämnden inte fastställer beslutet inom den tiden, ska det upphöra att gälla. Till skillnad från *Övervakningsnämnden i Falun* anser alltså regeringen att ett beslut om tillfälligt omhändertagande bör prövas av en övervakningsnämnd. Som *Övervakningsnämnden i Göteborg* lyfter fram är det möjligt att fatta ett s.k. ordförandebeslut i frågan.

Svea hovrätt och *Malmö tingsrätt* föreslår att tidsfristen för överprövning ska förtydligas genom att det i lagtext anges att denna ska ske inom 24 timmar från Kriminalvårdens beslut om tillfälligt omhändertagande. Att prövningen ska göras ”dagen därpå” innebär att nämnden har det kommande dygnet på sig att fatta beslut, medan en tidsgräns på 24 timmar i de flesta fall hade förkortat den redan korta fristen för övervakningsnämndens prövning. Mot den bakgrunden anser regeringen att tidsfristen för överprövning bör vara ”dagen därpå”. Ett beslut om tillfälligt omhändertagande som inte har fastställts upphör att gälla när det efterföljande dygnet har passerat. Det finns då inte längre grund för omhändertagandet och en person som är tillfälligt omhändertagen ska då släppas.

Beräkningen av fristen för övervakningsnämndens prövning görs enligt lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid. Det innebär enligt 2 § den lagen att övervakningsnämndens prövning som utgångspunkt får vidtas nästa vardag om tidpunkten då prövningen senast ska vidtas infaller på en söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton. Regeringen anser dock att det är av vikt att frihetsberövandet prövas av en övervakningsnämnd senast dagen därpå, oavsett veckodag. Detta åstadkoms genom ett tillägg i 2 § andra stycket i lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid.

Följändringar

Den nya möjligheten för Kriminalvården att fatta beslut om tillfälligt omhändertagande föreslås regleras genom att ett nytt andra stycke införs i 26 kap. 22 § och 28 kap. 11 § brottsbalken. Paragrafernas nya styckesindelning leder till ett behov av följändringar i 38 kap. 6, 8 och 9 §§ brottsbalken och 1 kap. 2 § häkteslagen (2010:611). Vidare bör 8 och 17 §§ strafftidslagen (2018:1251) gälla även i de fall beslutet om tillfälligt omhändertagande har fattats av Kriminalvården. För att åstadkomma det görs en ändring i de bestämmelserna.

Förslagets förhållande till grundläggande fri- och rättigheter

Ett beslut om tillfälligt omhändertagande innebär ett frihetsberövande. Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövanden (2 kap. 8 § regeringsformen). Detta skydd får begränsas genom lag. Sådana begränsningar får dock göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranlett begränsningen och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen så som en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (2 kap. 20 och 21 §§ regeringsformen). Ett tillfälligt omhändertagande ska kunna användas när personer som dömts till skyddstillsyn eller blivit villkorligt frigivna från ett fängelsestraff

Prop. 2021/22:193 missköter sig om förutsättningarna för att övervakningsnämnden ska kunna besluta om ett omhändertagande är uppfyllda. Det finns alltså redan i dag en rätt för övervakningsnämnden att fatta beslut om omhändertagande när dessa förutsättningar är uppfyllda. Att Kriminalvården ges möjlighet att besluta att tillfälligt omhänderta den som blivit villkorligt frigiven eller dömts till skyddstillsyn är viktigt för att bl.a. samhället ska kunna reagera snabbt och effektivt på misskötsamhet, och på så vis se till att upprätthålla påföljdssystemet i den här delen, men också minska risken för att den dömda begår nya brott och för att kunna verka för den dömdes anpassning i samhället. Det är alltså fråga om angelägna allmänna intressen som vid en intresseavvägning väger tungt i förhållande till den enskildes rätt till skydd mot frihetsberövande. Förslaget om att Kriminalvården ska ges rätt att fatta beslut om att tillfälligt omhänderta den som bryter mot de villkor som gäller under villkorlig frigivning eller efter en dom på skyddstillsyn går inte längre än vad som är nödvändigt. Enligt regeringen får det därför anses vara en godtagbar och proportionerlig inskränkning i skyddet mot frihetsberövanden.

Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) gäller som lag i Sverige. Av 2 kap. 19 § regeringsformen framgår att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen. I artikel 5.4 i Europakonventionen finns ett krav på att den som blir frihetsberövad ska ha rätt att påfordra att domstol snabbt prövar lagligheten av frihetsberövandet och beslutar att frige honom eller henne, om frihetsberövandet inte är lagligt. Det innebär inte ett förbud mot att ett annat organ än en domstol beslutar om ett frihetsberövande. Vad som krävs är i stället att den frihetsberövade har möjlighet att få ett beslut om frihetsberövande prövat av domstol. Det finns således inte något konventionshinder mot att Kriminalvården fattar beslut om frihetsberövanden under förutsättning att det också finns möjlighet till en domstolsprövning. Även FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) gäller som svensk lag sedan den 1 januari 2020 (lagen [2018:1197] om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter). Av artikel 3 i barnkonventionen framgår att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Av artikel 16 i barnkonventionen följer att inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv. Rättigheterna i barnkonventionen ska ses om en helhet. I en bedömning och prövning av barnets bästa ingår att ta hänsyn till samtliga grundprinciper och konventionen i sin helhet. Vid en sådan bedömning får barnets upplevelser och åsikter om sin situation särskild betydelse, i förhållande till barnets ålder och mognad (artikel 12).

När Kriminalvården har beslutat att tillfälligt omhänderta en dömd person ska beslutet prövas av en övervakningsnämnd senast dagen därpå. Om inte nämnden fastställer Kriminalvårdens beslut om tillfälligt omhändertagande inom den tiden, ska det upphöra att gälla. Att övervakningsnämnden prövar om beslutet ska bestå bör inte förutsätta ett överklagande från den som blivit tillfälligt omhändertagen. En sådan prövning bör, på liknande sätt som gäller för t.ex. upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt, ske av varje beslut om tillfälligt omhändertagande. Övervakningsnämndens beslut om omhändertagande får överklagas till tings-

5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 oktober 2022.

Regeringens bedömning: Det finns inte behov av några särskilda övergångsbestämmelser.

Promemorians förslag och bedömning stämmer överens med regeringens förutom att det i promemorian föreslås att lagändringarna ska träda i kraft den 1 mars 2022.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har inga synpunkter på förslaget och bedömningen. *Unizon* ställer sig bakom förslaget datum för ikraftträdande.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. För att ge Kriminalvården och övervakningsnämnderna rimlig tid att förbereda för den nya ordningen föreslår regeringen att det ska ske den 1 oktober 2022. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

6 Konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslaget kan väntas leda till vissa mindre kostnadsökningar för Kriminalvården. Dessa kostnadsökningar bedöms kunna rymmas inom ramen för befintliga anslag.

Förslaget kan bidra till bättre återfallsförebyggande arbete och därmed ökad jämställdhet.

Promemorians bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte i fråga om konsekvenserna av förslaget. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* framhåller att ett snabbare omhändertaganden kan minska risken för att ett brottsoffer återigen utsätts för brott. *Unizon* välkomnar att de positiva effekterna för brottsoffer lyfts fram och att det tydliggörs att återfallsbrottslighet ofta handlar om mäns våld mot kvinnor. Genom förslaget kommer jämställdheten att öka och kvinnor och barn att skyddas från mäns våld.

Skälen för regeringens bedömning: Förslaget innebär att det införs en möjlighet för Kriminalvården att besluta om tillfälligt omhändertagande av den som blivit villkorligt frigiven från ett fängelsestraff eller dömts till skyddstillsyn och som misskött verkställigheten.

Det bör sannolikt inte handla om fler än ett mindre antal beslut om tillfälligt omhändertagande per år. Någon exakt beräkning av kostnaden för Kriminalvården har inte gått att göra. Regeringen bedömer att de kostnadsökningar som förslaget kan väntas leda till är begränsade och bör kunna rymmas inom ramen för befintliga anslag.

Regeringen anser, i likhet med *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* och *Unizon*, att förslaget kan minska risken för återfall i brott och på så sätt bidra till ökad jämställdhet mellan kvinnor och män, skydda våldsutsatta kvinnor och barn och ha positiva effekter för brottsoffer.

Barn som själva har begått brott och som dömts till skyddstillsyn kan få bättre stöd genom att Kriminalvården ges möjlighet att agera direkt vid viss misskötsamhet.

7 Författningskommentar

7.1 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

26 kap.

22 § Uppkommer fråga om att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att vidta *en* annan åtgärd som avses i 19 § eller *en* åtgärd för att den frigivne ska underkasta sig vård eller behandling, eller har den frigivne undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden, om omständigheterna föranleder det, besluta att den frigivne på lämpligt sätt ska omhändertas tills vidare. Ett sådant beslut ska omprövas så ofta det finns anledning till det.

Under de förutsättningar som anges i första stycket får Kriminalvården besluta att tillfälligt omhänderta den frigivne. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart och ska omprövas om det finns anledning till det. Övervakningsnämnden ska senast dagen därpå pröva om beslutet ska fortsätta att gälla. Om nämnden inte fastställer beslutet inom den tiden, upphör det att gälla.

Ett omhändertagande får inte pågå längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får ett nytt beslut fattas om att den frigivne ska vara omhändertagen ytterligare högst en vecka. Ett omhändertagande får inte pågå efter prövotidens utgång.

I paragrafen regleras förutsättningarna för omhändertagande av villkorligt frigivna. Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

Första stycket ändras endast språkligt.

Enligt *andra stycket*, som är nytt, får Kriminalvården besluta att tillfälligt omhänderta den frigivne under de förutsättningar som anges i första stycket för när övervakningsnämnden får omhänderta den frigivne. Ett omhändertagande kan alltså ske om det har uppkommit en fråga om att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att vidta en annan åtgärd som avses i 19 §, t.ex. besluta om en särskild föreskrift eller en varning, eller en åtgärd för att den frigivne ska underkasta sig vård eller behandling, eller om den frigivne har undandragit sig övervakningen.

Kriminalvårdens beslut om tillfälligt omhändertagande gäller omedelbart och ska omprövas av myndigheten om det finns anledning till det. Det kan t.ex. vara aktuellt för Kriminalvården att häva ett beslut om tillfälligt omhändertagande om en villkorligt frigiven som avlägsnat sin fotboja har fått denna återinstallerad. Övervakningsnämnden ska senast dagen efter att

Kriminalvården har beslutat om ett tillfälligt omhändertagande pröva om beslutet ska fortsätta att gälla. Fristen ska räknas från Kriminalvårdens ursprungliga beslut oavsett om beslutet därefter har omprövats. Om nämnden inte fastställer beslutet inom den tiden, upphör det att gälla.

Även om fristen för övervakningsnämndens prövning går ut en söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, ska prövningen göras den dagen (2 § andra stycket 3 [1930:173] lagen om beräkning av lagstadgad tid).

Innehållet i det hittillsvarande andra stycket flyttas utan ändring till ett nytt *tredje stycke*. Tidsfristen för hur länge ett omhändertagande som beslutats eller fastställts av en övervakningsnämnd får pågå börjar när beslutet om omhändertagande verkställs.

28 kap.

11 § Uppkommer fråga om att undanröja skyddstillsynen eller att vidta *en* åtgärd som avses i 7 § eller *en* åtgärd för att den dömda *ska* underkasta sig vård eller behandling, eller har den dömda undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden eller *den* domstol där talan enligt 8 § förs, om omständigheterna föranleder det, *besluta* att den dömda på lämpligt sätt *ska* omhändertas *tills vidare*. Ett sådant beslut *ska* omprövas så ofta *det finns* anledning till det.

Under de förutsättningar som anges i första stycket får Kriminalvården besluta att tillfälligt omhänderta den dömda. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart och ska omprövas om det finns anledning till det. Övervakningsnämnden ska senast dagen därpå pröva om beslutet ska fortsätta att gälla. Om nämnden inte fastställer beslutet inom den tiden, upphör det att gälla.

Ett omhändertagande får inte pågå längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får ett nytt beslut fattas om att den dömda ska vara omhändertagen ytterligare högst en vecka.

Är den dömda omhändertagen när domstolen meddelar beslut att skyddstillsynen *ska* undanröjas, får *domstolen besluta* att *den dömda ska* vara omhändertagen till dess beslutet får laga kraft.

Ett omhändertagande får inte pågå efter prövotidens utgång.

I paragrafen regleras förutsättningarna för omhändertagande av skyddstillsynsdömda. Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

Första stycket ändras endast språkligt.

Enligt *andra stycket*, som är nytt, får Kriminalvården besluta att tillfälligt omhänderta den dömda under de förutsättningar som anges i första stycket för när övervakningsnämnden, eller den domstol där talan enligt 8 § förs, får omhänderta den dömda. Ett omhändertagande kan alltså ske om det har uppkommit en fråga om att undanröja skyddstillsynen eller att vidta en annan åtgärd som avses i 28 kap. 7 §, t.ex. besluta om en särskild föreskrift eller en varning, eller en åtgärd för att den dömda ska underkasta sig vård eller behandling, eller om den dömda har undandragit sig övervakningen.

Kriminalvårdens beslut om tillfälligt omhändertagande gäller omedelbart och ska omprövas av myndigheten om det finns anledning till det. Det kan t.ex. vara aktuellt för Kriminalvården att häva ett beslut om tillfälligt omhändertagande om en skyddstillsynsdömd återvänt till det behandlingshem där han eller hon ska vistas. Övervakningsnämnden ska senast dagen efter att Kriminalvården har beslutat om ett tillfälligt omhändertagande pröva om det ska fortsätta att gälla. Fristen ska räknas från

Prop. 2021/22:193 Kriminalvårdens ursprungliga beslut oavsett om beslutet därefter har omprövats. Om nämnden inte fastställer beslutet, upphör det att gälla.

Även om fristen för övervakningsnämndens prövning går ut en söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, ska prövningen göras den dagen (2 § andra stycket 3 [1930:173] lagen om beräkning av lagstadgad tid).

Innehållet i de hittillsvarande andra–fjärde styckena flyttas utan annat än språkliga ändringar till *tredje–femte styckena*. Tidsfristen för hur länge ett omhändertagande som beslutats eller fastställs av en övervakningsnämnd får pågå i tredje stycket börjar när beslutet om omhändertagande verkställs.

38 kap.

6 § Nämndemän ska delta när en tingsrätt avgör en fråga som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 8 §. Detsamma ska gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 4 §, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 5 §.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket eller 28 kap. 11 § första och *tredje* styckena, är en tingsrätt domför med en lagfaren domare.

Paragrafen innehåller bestämmelser om domförhet. Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

I *andra stycket* ändras den hittillsvarande hänvisningen till 28 kap. 11 § första och andra styckena till att i stället avse 28 kap. 11 § första och tredje styckena. Det är en följd av ändringarna i 28 kap. 11 § och medför inte någon ändring i sak.

8 § I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 6 § andra stycket ska tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär denne att bli hörd muntligen, ska han eller hon ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 8 § ska den dömde ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

En åtgärd enligt 28 kap. 11 § första och *tredje* styckena får beslutas utan att den dömde ges tillfälle att yttra sig.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förfarandet vid undanröjande eller ändring av påföljd. Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

I *andra stycket* ändras den hittillsvarande hänvisningen till 28 kap. 11 § första och andra styckena till att i stället avse 28 kap. 11 § första och tredje styckena. Det är en följd av ändringarna i 28 kap. 11 § och medför inte någon ändring i sak.

9 § Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och *tredje* styckena eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 8 § gäller omedelbart, om inte något annat beslutas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 5 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka beslut som ska gälla omedelbart. Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

I paragrafen ändras den hittillsvarande hänvisningen till 28 kap. 11 § första och andra styckena till att i stället avse 28 kap. 11 § första och tredje styckena. Det är en följd av ändringarna i 28 kap. 11 § och medför inte någon ändring i sak.

7.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid

2 § Infaller den tid, då enligt lag eller särskild författning en åtgärd senast ska vidtas, på en söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, får åtgärden vidtas nästa vardag.

Första stycket gäller inte i fråga om

1. de frister för häkningsframställning och häkningsförhandling som anges i 24 kap. 12 och 13 §§, 17 § fjärde stycket och 19 § rättegångsbalken,

2. den frist för sammanträde som anges i 19 § andra stycket lagen (1988:688) om kontaktförbud och som gäller

a) i ärende om kontaktförbud avseende gemensam bostad, och

b) i ärende om förbud enligt 3 kap. 5 § första stycket 2 lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, och

3. den frist för övervakningsnämndens prövning av Kriminalvårdens beslut om tillfälligt omhändertagande som anges i 26 kap. 22 § och 28 kap. 11 § brottsbalken.

I paragrafen anges vad som gäller när den tid då en åtgärd ska vidtas infaller på en annan dag än en vardag. Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

I *första stycket*, som inte ändras, anges att om den tid då enligt lag eller särskild författning en åtgärd senast ska vidtas infaller på en söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, får åtgärden vidtas nästa vardag.

Enligt *andra stycket* gäller inte detta i fråga om ett antal uppräknade frister. Genom en ny *tredje punkt* görs detta undantag tillämpligt även på den frist för övervakningsnämndens prövning av Kriminalvårdens beslut om tillfälligt omhändertagande som anges i 26 kap. 22 § och 28 kap. 11 § brottsbalken.

7.3 Förslaget till lag om ändring i häkteslagen (2010:611)

1 kap.

2 § Denna lag gäller den som är

1. häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott,

2. häktad av annan anledning än misstanke om brott,

3. intagen i ett häkte eller en polisarrest i avvaktan på att han eller hon ska förpassas till en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem,

4. tillfälligt placerad i ett häkte med stöd av fängelselagen (2010:610), eller

5. omhändertagen enligt 28 kap. 11 § *fjärde* stycket brottsbalken i avvaktan på att ett beslut om undanröjande av skyddstillsyn får laga kraft.

Första stycket 1 gäller inte den som är gripen enligt 35 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Prop. 2021/22:193 Paragrafen innehåller bestämmelser om häkteslagens tillämpningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

I *första stycket 5* ändras den hittillsvarande hänvisningen till 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken till att i stället avse 28 kap. 11 § fjärde stycket brottsbalken. Det är en följd av ändringarna i 28 kap. 11 § brottsbalken. Någon ändring i sak är inte avsedd.

7.4 Förslaget till lag om ändring i strafftidslagen (2018:1251)

8 § Om en dömd är häktad, omhändertagen enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 11 § brottsbalken eller intagen i kriminalvårdsanstalt för verkställighet i ett annat mål när fängelsestraffet är verkställbart, ska verkställigheten påbörjas omedelbart där han eller hon förvaras.

Om den dömd inte förvaras i kriminalvårdsanstalt när verkställigheten enligt första stycket påbörjas och inte heller samtidigt är häktad eller omhändertagen enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 11 § brottsbalken i ett annat mål, ska han eller hon överföras till kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet.

Paragrafen innehåller regler om dömda som är frihetsberövade när fängelsestraffet är verkställbart. Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

I *första stycket* ändras de hittillsvarande hänvisningarna till 26 kap. 22 § första stycket och 28 kap. 11 § första eller tredje stycket brottsbalken till att i stället avse de paragraferna i deras helhet. Ändringen innebär att verkställigheten ska påbörjas omedelbart där den dömd förvaras även när det är Kriminalvården som fattat beslutet om omhändertagande.

Motsvarande ändring görs i *andra stycket*, vilket innebär att en dömd person inte heller i de fall där Kriminalvården har beslutat om tillfälligt omhändertagande ska överföras till kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet.

17 § Om inte annat framgår av särskilda bestämmelser ska strafftiden beräknas från och med den dag fängelsestraffet är verkställbart och

1. den dömd av den anledningen berövas friheten, eller
2. den dömd berövas friheten eller redan är berövad friheten som häktad eller omhändertagen enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 11 § brottsbalken.

Strafftiden ska beräknas till och med den dag den dömd blir frigiven.

Om ett fängelsestraff redan har avtjänats före den dag som avses i första stycket, ska tidpunkten för strafftidens början i stället anses vara den dag domen eller beslutet i den del som avser fängelsestraff fått laga kraft.

Paragrafen reglerar frågor om tidpunkten för strafftidens början och hur strafftiden ska beräknas. Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

I *första stycket 2* ändras de hittillsvarande hänvisningarna till 26 kap. 22 § första stycket och 28 kap. 11 § första eller tredje stycket brottsbalken till att i stället avse de paragraferna i deras helhet. Ändringen innebär, om inte annat framgår av särskilda bestämmelser, att strafftiden ska beräknas från och med den dag fängelsestraffet är verkställbart även i de fall där Kriminalvården har beslutat om tillfälligt omhändertagande.

Sammanfattning av promemorian Tillfälligt omhändertagande av villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda

Prop. 2021/22:193
Bilaga 1

Genom ny lagstiftning har Kriminalvården getts ökade möjligheter att vidta kontroll- och stödåtgärder avseende villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda och att kontrollera dem med elektronisk övervakning. Det ger även ökade möjligheter att upptäcka när den som blivit villkorligt frigiven eller dömd till skyddstillsyn missköter verkställigheten.

Det är viktigt att Kriminalvården snabbt kan vidta åtgärder vid konstaterad misskötsamhet för att minska risken för att den dömda begår nya brott och för att kunna verka för den dömdes anpassning i samhället.

I promemorian föreslås därför att Kriminalvården ska ges rätt att fatta beslut om att tillfälligt omhänderta den som bryter mot de villkor som gäller under villkorlig frigivning eller en dom på skyddstillsyn. Kriminalvårdens beslut ska gälla omedelbart och övervakningsnämnden ska senast dagen därpå pröva om det ska fortsätta att gälla.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2022.

Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 22 § och 28 kap. 11 § brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

22 §¹

Uppkommer fråga om att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att vidta annan åtgärd som avses i 19 § eller åtgärd för att den frigivne ska underkasta sig vård eller behandling, eller har den frigivne undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden, om omständigheterna föranleder det, besluta att den frigivne på lämpligt sätt ska omhändertas tills vidare. Ett sådant beslut ska omprövas så ofta det finns anledning till det.

Uppkommer fråga om att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att vidta *en* annan åtgärd som avses i 19 § eller *en* åtgärd för att den frigivne ska underkasta sig vård eller behandling, eller har den frigivne undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden, om omständigheterna föranleder det, besluta att den frigivne på lämpligt sätt ska omhändertas tills vidare. Ett sådant beslut ska omprövas så ofta det finns anledning till det.

Om förutsättningarna för att omhänderta den frigivne enligt första stycket är uppfyllda, får Kriminalvården besluta att tillfälligt omhänderta den frigivne. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart. Övervakningsnämnden ska senast dagen därpå pröva om det ska fastställas att gälla. Om nämnden inte fastställer beslutet inom den tiden, upphör det att gälla.

Ett omhändertagande får inte pågå längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får ett nytt beslut fattas om att den frigivne ska vara omhändertagen ytterligare högst en vecka. Ett omhändertagande får inte pågå efter provotidens utgång.

28 kap.

11 §²

Uppkommer fråga om att undanröja skyddstillsynen eller att vidta åtgärd som avses i 7 § eller åtgärd för att den dömde *skall* underkasta

Uppkommer fråga om att undanröja skyddstillsynen eller att vidta *en* åtgärd som avses i 7 § eller *en* åtgärd för att den dömde ska

¹ Senaste lydelse 2019:464.

² Senaste lydelse 1987:761.

sig vård eller behandling, eller har den dömde undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden eller domstol *vid vilken föres* talan enligt 8 §, om omständigheterna föranleder det, *förordna* att den dömde *skall* på lämpligt sätt omhändertas *i avvaktan på vidare förordande*. Ett sådant beslut skall omprövas så ofta anledning *till det föreligger*.

underkasta sig vård eller behandling, eller har den dömde undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden eller den domstol där talan enligt 8 § förs, om omständigheterna föranleder det, besluta att den dömde på lämpligt sätt ska omhändertas tills vidare. Ett sådant beslut ska omprövas så ofta det finns anledning till det.

Om förutsättningarna för att omhänderta den dömde enligt första stycket är uppfyllda, får Kriminalvården besluta att tillfälligt omhänderta den dömde. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart. Övervakningsnämnden ska senast dagen därpå pröva om det ska fortsätta att gälla. Om nämnden inte fastställer beslutet inom den tiden, upphör det att gälla.

Den som sålunda omhändertas får inte kvarhållas längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får dock genom nytt beslut förordnas att han skall kvarhållas ytterligare högst en vecka.

Ett omhändertagande får inte pågå längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får ett nytt beslut fattas om att den dömde ska vara omhändertagen ytterligare högst en vecka.

Är den dömde omhändertagen när domstolen meddelar beslut att skyddstillsynen skall undanröjas, får den förordna att han skall vara omhändertagen till dess beslutet vinner laga kraft.

Är den dömde omhändertagen när domstolen meddelar beslut att skyddstillsynen ska undanröjas, får domstolen förordna att den dömde ska vara omhändertagen till dess beslutet får laga kraft.

Efter prövotidens utgång får den omhändertagne inte kvarhållas.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över promemorian lämnats av Barnombudsmanen, Brottsofferjouren, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Justitiekanslern, Kriminalvården, Lunds universitet (Juridiska fakulteten), Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Malmö tingsrätt, Polismyndigheten, Riksdagens ombudsmän, Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare, Socialstyrelsen, Svea hovrätt, Sveriges advokatsamfund, Säkerhetspolisen, Varbergs tingsrätt, Åklagarmyndigheten, Ångermanlands tingsrätt, Övervakningsnämnden i Falun, Övervakningsnämnden i Göteborg och Övervakningsnämnden i Västerås.

Yttrande har också kommit in från Unizon.

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 22 §, 28 kap. 11 § och 38 kap. 6, 8 och 9 §§ brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.22 §¹

Uppkommer fråga om att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att vidta annan åtgärd som avses i 19 § eller åtgärd för att den frigivne ska underkasta sig vård eller behandling, eller har den frigivne undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden, om omständigheterna föranleder det, besluta att den frigivne på lämpligt sätt ska omhändertas tills vidare. Ett sådant beslut ska omprövas så ofta det finns anledning till det.

Uppkommer fråga om att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att vidta *en* annan åtgärd som avses i 19 § eller *en* åtgärd för att den frigivne ska underkasta sig vård eller behandling, eller har den frigivne undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden, om omständigheterna föranleder det, besluta att den frigivne på lämpligt sätt ska omhändertas tills vidare. Ett sådant beslut ska omprövas så ofta det finns anledning till det.

Om förutsättningarna för att omhänderta den frigivne enligt första stycket är uppfyllda, får Kriminalvården besluta att tillfälligt omhänderta den frigivne. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart och ska omprövas om det finns anledning till det. Övervakningsnämnden ska senast dagen därpå pröva om beslutet ska fortsätta att gälla. Om nämnden inte fastställer beslutet inom den tiden, upphör det att gälla.

Ett omhändertagande får inte pågå längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får ett nytt beslut fattas om att den frigivne ska vara omhändertagen ytterligare högst en vecka. Ett omhändertagande får inte pågå efter provotidens utgång.

¹ Senaste lydelse 2019:464.

Uppkommer fråga om att undanröja skyddstillsynen eller att vidta åtgärd som avses i 7 § eller åtgärd för att den dömde *skall* underkasta sig vård eller behandling, eller har den dömde undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden eller domstol *vid vilken föres* talan enligt 8 §, om omständigheterna föranleder det, *förordna* att den dömde *skall* på lämpligt sätt omhändertas *i avvaktan på vidare förordande*. Ett sådant beslut *skall* omprövas så ofta anledning till det *föreligger*.

Den som sålunda omhändertas får inte kvarhållas längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får dock genom nytt beslut förordnas att han skall kvarhållas ytterligare högst en vecka.

Är den dömde omhändertagen när domstolen meddelar beslut att skyddstillsynen *skall* undanröjas, får *den förordna* att *han skall* vara omhändertagen till dess beslutet *vinner* laga kraft.

Efter prövotidens utgång får den omhändertagne inte kvarhållas.

Uppkommer fråga om att undanröja skyddstillsynen eller att vidta *en* åtgärd som avses i 7 § eller *en* åtgärd för att den dömde *ska* underkasta sig vård eller behandling, eller har den dömde undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden eller *den* domstol *där talan enligt 8 § förs*, om omständigheterna föranleder det, *besluta* att den dömde på lämpligt sätt *ska* omhändertas *tills vidare*. Ett sådant beslut *ska* omprövas så ofta *det finns* anledning till det.

Om förutsättningarna för att omhänderta den dömde enligt första stycket är uppfyllda, får Kriminalvården besluta att tillfälligt omhänderta den dömde. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart och ska omprövas om det finns anledning till det. Övervakningsnämnden ska senast dagen därpå pröva om beslutet ska fortsätta att gälla. Om nämnden inte fastställer beslutet inom den tiden, upphör det att gälla.

Ett omhändertagande får inte pågå längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får ett nytt beslut fattas om att den dömde ska vara omhändertagen ytterligare högst en vecka.

Är den dömde omhändertagen när domstolen meddelar beslut att skyddstillsynen *ska* undanröjas, får *domstolen besluta* att *den dömde ska* vara omhändertagen till dess beslutet *får* laga kraft.

Ett omhändertagande får inte pågå efter prövotidens utgång.

38 kap.
6 §³

Nämndemän ska delta när en tingsrätt avgör en fråga som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 8 §. Detsamma ska gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 4 §, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 5 §.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket eller 28 kap. 11 § första och *andra* styckena, är en tingsrätt domför med en lagfaren domare.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket eller 28 kap. 11 § första och *tredje* styckena, är en tingsrätt domför med en lagfaren domare.

8 §⁴

I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 6 § andra stycket ska tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär denne att bli hörd muntligen, ska han eller hon ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 8 § ska den dömde ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

En åtgärd enligt 28 kap. 11 § första och *andra* styckena får beslutas utan att den dömde ges tillfälle att yttra sig.

En åtgärd enligt 28 kap. 11 § första och *tredje* styckena får beslutas utan att den dömde ges tillfälle att yttra sig.

9 §⁵

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och *andra* styckena eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 8 § gäller omedelbart, om inte något annat beslutas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 5 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och *tredje* styckena eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 8 § gäller omedelbart, om inte något annat beslutas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 5 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2022.

³ Senaste lydelse 2016:491.

⁴ Senaste lydelse 2016:491.

⁵ Senaste lydelse 2016:491.

Förslag till lag om ändring i lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Infaller den tid, då enligt lag eller särskild författning en åtgärd senast ska vidtas, på en söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, får åtgärden vidtas nästa vardag.

Första stycket gäller inte i fråga om

1. de frister för häktningsframställning och häktningsförhandling som anges i 24 kap. 12 och 13 §§, 17 § fjärde stycket och 19 § rättegångsbalken, *och*

2. den frist för sammanträde som anges i 19 § andra stycket lagen (1988:688) om kontaktförbud och som gäller

a) i ärende om kontaktförbud avseende gemensam bostad, och

b) i ärende om förbud enligt 3 kap. 5 § första stycket 2 lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder.

1. de frister för häktningsframställning och häktningsförhandling som anges i 24 kap. 12 och 13 §§, 17 § fjärde stycket och 19 § rättegångsbalken,

2. den frist för sammanträde som anges i 19 § andra stycket lagen (1988:688) om kontaktförbud och som gäller

a) i ärende om kontaktförbud avseende gemensam bostad, och

b) i ärende om förbud enligt 3 kap. 5 § första stycket 2 lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, *och*

3. den frist för övervakningsnämndens prövning av Kriminalvårdens beslut om tillfälligt omhändertagande som anges i 26 kap. 22 § och 28 kap. 11 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2022.

Förslag till lag om ändring i häkteslagen (2010:611)

Prop. 2021/22:193

Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 § häkteslagen (2010:611) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Denna lag gäller den som är

1. häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott,	
2. häktad av annan anledning än misstanke om brott,	
3. intagen i ett häkte eller en polisarrest i avvaktan på att han eller hon ska förpassas till en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem,	
4. tillfälligt placerad i ett häkte med stöd av fängelselagen (2010:610),	
eller	
5. omhändertagen enligt 28 kap. 11 § <i>tredje</i> stycket brottsbalken i avvaktan på att ett beslut om undanröjande av skyddstillsyn <i>vinner</i> laga kraft.	5. omhändertagen enligt 28 kap. 11 § <i>fjärde</i> stycket brottsbalken i avvaktan på att ett beslut om undanröjande av skyddstillsyn <i>får</i> laga kraft.

Första stycket 1 gäller inte den som är gripen enligt 35 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2022.

Förslag till lag om ändring i strafftidslagen (2018:1251)

Härigenom föreskrivs att 8 och 17 §§ strafftidslagen (2018:1251) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Om en dömd är häktad, omhändertagen enligt 26 kap. 22 § *första stycket* eller 28 kap. 11 § *första eller tredje stycket* brottsbalken eller intagen i kriminalvårdsanstalt för verkställighet i ett annat mål när fängelsestraffet är verkställbart, ska verkställigheten påbörjas omedelbart där han eller hon förvaras.

Om den dömd inte förvaras i kriminalvårdsanstalt när verkställigheten enligt första stycket påbörjas och inte heller samtidigt är häktad eller omhändertagen enligt 26 kap. 22 § *första stycket* eller 28 kap. 11 § *första eller tredje stycket* brottsbalken i ett annat mål, ska han eller hon överföras till kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet.

Om en dömd är häktad, omhändertagen enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 11 § brottsbalken eller intagen i kriminalvårdsanstalt för verkställighet i ett annat mål när fängelsestraffet är verkställbart, ska verkställigheten påbörjas omedelbart där han eller hon förvaras.

Om den dömd inte förvaras i kriminalvårdsanstalt när verkställigheten enligt första stycket påbörjas och inte heller samtidigt är häktad eller omhändertagen enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 11 § brottsbalken i ett annat mål, ska han eller hon överföras till kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet.

17 §

Om inte annat framgår av särskilda bestämmelser ska strafftiden beräknas från och med den dag fängelsestraffet är verkställbart och

1. den dömd av den anledningen berövas friheten, eller

2. den dömd berövas friheten eller redan är berövad friheten som häktad eller omhändertagen enligt 26 kap. 22 § *första stycket* eller 28 kap. 11 § *första eller tredje stycket* brottsbalken.

2. den dömd berövas friheten eller redan är berövad friheten som häktad eller omhändertagen enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 11 § brottsbalken.

Strafftiden ska beräknas till och med den dag den dömd blir frigiven.

Om ett fängelsestraff redan har avtjänats före den dag som avses i första stycket, ska tidpunkten för strafftidens början i stället anses vara den dagen domen eller beslutet i den del som avser fängelsestraff fått laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2022.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2022-02-28

Närvarande: F.d. justitieråden Martin Borgeke och Mari Andersson samt justitierådet Petter Asp

Tillfälligt omhändertagande av villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda

Enligt en lagrådsremiss den 17 februari 2022 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid,
3. lag om ändring i häkteslagen (2010:611),
4. lag om ändring i strafftidslagen (2018:1251).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Johanna Gustafsson.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

Den som har blivit villkorligt frigiven från ett fängelsestraff eller som har dömts till skyddstillsyn kan enligt bestämmelserna i 26 kap. 22 § respektive 28 kap. 11 § bli föremål för ett kortare omhändertagande om han eller hon under prövotiden bryter mot de villkor som gäller för verkställigheten. Ett inte ovanligt fall är att sådant omhändertagande beslutas som ett led i ett förfarande som går ut på att en del av den villkorligt medgivna friheten ska förklaras förverkad eller, i skyddstillsynsfallet, att påföljden ska undanröjas och ersättas med ett fängelsestraff. För närvarande är det bara övervakningsnämnden som kan fatta beslut av detta slag.

Eftersom ett omhändertagande enligt 26 kap. 22 § respektive 28 kap. 11 § får pågå bara under kort tid – i högst en vecka eller, efter ett nytt beslut, i ytterligare högst en vecka – har det brukat kallas för tillfälligt omhändertagande (se t.ex. Strafflagberedningens betänkande Skyddslag, SOU 1956:55, s. 165 f., prop. 1962:10 Förslag till brottsbalk, del C, s. 275 och 306 samt Brottsbalken En kommentar, kap. 25–38, supplement 17, juli 2020, BrB 26:22 s. 2 och supplement 19, juli 2021, BrB 28:11 s. 1).

Förslaget i remissen går ut på att Kriminalvården ska kunna fatta ett ”interimistiskt” beslut om tillfälligt omhändertagande, som senast dagen därpå ska prövas av övervakningsnämnden. Om inte beslutet fastställs av nämnden inom den angivna fristen ska det upphöra att gälla. Nyordningen

motiveras med att beslut om omhändertagande kan behöva fattas snabbt och att det ibland kan dröja innan övervakningsnämnden kan nås, medan Kriminalvården alltid har beredskap för att besluta i olika frågor som rör verkställigheten av påföljder.

Lagrådet har ingen invändning mot förslaget som sådant. Däremot vill Lagrådet peka på att det framstår som mindre lämpligt att det i lagtexten sägs, att Kriminalvården får besluta att tillfälligt omhänderta den frigivne eller skyddstillsynsdömde. Eftersom den aktuella formen av ingripande mot en villkorligt frigiven eller en skyddstillsynsdömd ofta har kallats för tillfälligt omhändertagande skulle det då bli fråga om ett ”tillfälligt tillfälligt omhändertagande”. Som Lagrådet ser det är det bättre att skriva ”får även Kriminalvården besluta att omhänderta den (frigivne respektive dömd)”, dvs. att stryka ordet tillfälligt i lagtexten och lägga till ordet ”även”.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 mars 2022

Närvarande: statsminister Andersson, ordförande, och statsråden Johansson, Hallengren, Hultqvist, Damberg, Shekarabi, Ygeman, Linde, Ekström, Eneroth, Dahlgren, Ernkran, Hallberg, Thorwaldsson, Gustafsdotter, Axelsson Kihlblom, Elger, Farmanbar, Danielsson

Föredragande: statsrådet Johansson

Regeringen beslutar proposition Tillfälligt omhändertagande av villkorligt frigivna och skyddstillsynsdömda